

בענין יחוסו של המלך המשיח

ג' תמוז יום הילולא של הרבי מליובאוויטש זצוק"ל תשס"ג

לכבוד הרב מיכאל ידובני שליט"א,

בענין מה ששאל כת"ר מי אני ומה אנכי להכניס ראשי בין ההרים אבל מתוך שעיקר הדברים הם במילי דאגדתא אמרתי שאענה גם חלקי והקורא יבחן את הדברים.

א. רבינו הקדוש

בעיקר שאלת כת"ר איך היה אפשר לומר על רבינו הקדוש שהוא המשיח אם היה מנקיבות של דוד תמיהני על שלא העירו שקושיא מעיקרא ליתא. דהמעיינן שם בסנהדרין צח ע"ב יראה שאמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש ופרש"י (בלישנא בתרא) וז"ל כגון רבינו הקדוש כלומר אם יש דוגמתו בחיים היינו רבינו הקדוש וכו' עכ"ל. הלא רב רק היה נותן דוגמא איך המלך המשיח יהיה ולא שהיה מייחס ר"י הנשיא למשיח. וכן בכל הסוגיא שם דבי ר' ינאי וכו' לא היו אומרים שרבים הוא המה"מ אלא שהיו מתארים את המה"מ וכמו שפירשו המפרשים עיין בחידושי מהרש"א ומהר"ל ובספר ישועות משיחו לאברבנאל עמ' 47 ועוד. ובזה מתפרשים דברי המהרש"א שם על ר' חייא שכל כונתו היה להסביר איך שר' חייא היה דוגמא למה"מ ולפיכך הזכיר את שררתו ויחוסו ואע"פ שאולי אינו ראוי ממש להיות משיח הרי הוא דוגמא למשיח. וראיתי שהביא כת"ר ראייה במכתבו להרה"ג ר' זלמן נחמיה גולדברג שליט"א מדברי האברבנאל בהקדמתו לישעיה שהביא את דברי הגמ' הנ"ל ולענ"ד אין משם ראייה שכל כונתו לומר שצאצאי דוד ראויים לכבוד והלא מתוך שרבינו הקדוש היה נשיא דורו והדוגמא הנעלה למה"מ זהו גופא כבוד למשפחת דוד. ואפילו את"ל שהאברבנאל למד את הגמ' כפשוטו אפשר לומר שסבר כשיטת הגאונים והראב"ד בעל ספר הקבלה שרבינו הקדוש בא מזכרים דשלמה וכדלהלן אות ה.

ואפילו ללישנא קמא של רש"י שם אין כונתו שרבינו הקדוש הוא המה"מ אלא שהיה נשמת משיח בו כמו שהיה בדניאל וכמו שהארכתי בספרי באנגלית פ"ו ובקונטרס שאני מכין לדפוס אות יא. ומה שמחתי לראות שכ"כ הרב וולפא שי' במכתבו לכת"ר אות ו. ואגב אעיר שלפי זה ההבנה בלישנא קמא דרש"י (שהסכים בו הרב וולפא שי') אין ראייה כלל שמשיח יכול להיות מן המתים שהרי הכונה אינו על מי שיכול להיות משיח אלא על מי שנשמת משיח היה בו. ודלא כהמתחדשים לומר שמשיח יכול להיות מן המתים ובמא"ה.

ואע"פ שכבר עניתי לשאלת כת"ר ראייתי לנכון לשלוח מה שהיה כבר ערוך לי בסוגיא הזאת ולחוות דעתי הקלושה בענינים אלו. איתא ברמב"ם הל' מלכים פ"א הל' א וז"ל המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד לישנה הממשלה הראשונה עכ"ל. וקשה מה הוסיף הרמב"ם במלים האחרונים שהרי כבר אמר שיהיה מלך ולהלן בין תנאי מלך המשיח (הל' ד) אומר שצריך להיות מבית דוד וא"כ מה הענין של החזרת בית דוד לישנה וכו'.

וי"ל שבי' קמ"ל חדא שמלך המשיח ימלוך על כל יב' השבטים כמו דוד ושלמה ולא כמו שאר המלכים מבית דוד שמלכו רק על שבטי יהודה ובנימין. וכן פירש בחיים שאל' וז"ל פי' שיהיה מלך על ישראל ויהודה כדוד אביו כמשה"כ (יחזקאל לז: לט) ומלך אחד יהיה לכולם עכ"ל.

ב. זרע שלמה

ועוד קמ"ל הרמב"ם שהמלך המשיח יהיה המשך של מלכות בית דוד כלומר שלא יתחיל משפחת מלכות חדשה ולא יהיה המשך של בית חשמונאים או בית ירבעם אלא דוקא מלכות בית דוד כבראשונה.

דעיין בדברי הימים א כח:ה-ז, כט:א וז"ל ומכל בני כי רבים בנים נתן לי ה' ויבחר בשלמה בני לשבת על כסא מלכות ה' על ישראל. ויאמר לי שלמה בנך הוא יבנה ביתי וחצרותי כי בחרתי בו לי לבן ואני אהיה לו לאב. והכינותי את מלכותו עד עולם וגו' ויאמר דויד המלך לכל הקהל שלמה בני אחד בחר בו אלקים וגו' ע"כ. ומבואר שמלכות בית דוד נמשכת אך ורק משלמה וזרעו.

ולא רק שיש הבטחה מאת הקב"ה שזרע המלוכה יהיה משלמה אלא דא"א להיות איש המיוחס לדוד אא"כ הוא מזרע שלמה. דאיתא בסנהדרין צה ע"ב וז"ל מנלן דכלה זרעיה דדוד דכתיב (מלכים ב יא:א) ועתליה אם אחזיהו ראתה כי מת בנה ותקם ותאבד את כל זרע המלוכה. והא אשתייר ליה יואש וכו' ע"כ. נמצאת שעתליה הרגה את כל הזכרים מבית דוד ורק נשאר יואש בזכרים שמבית דוד ויואש היה מבני בניו של שלמה. א"כ א"א להיות איש מזכרי בית דוד שאינו מבית שלמה.

וכן מבואר בפרש"י לדברי הימים א ג: יא וז"ל ולפי שראה דוד שיהיה זרעו כלה בימי יואש ע"י עתליה וכו' עמד בתפלה ואמר זה המזמור למנצח על השמינית (תהלים יב) וכו' ובשביל תפלתו נשתיירו בני יהויקים וכו' ומיכניה (ס"א ומיהויקים) עד ענני שבעה שהוא מלך המשיח דכתיב (דניאל ז: יג) וארו עם ענני שמיא וכו' עכ"ל. הרי מבואר בפרש"י² שמלך המשיח יהיה מזרע שלמה שהם המנויים שם עיי"ש.

וכ"כ הגרי"ז³ וז"ל והנה אף דהבטחה זו נאמרה לו תיכף כשבקש לבנות בהמ"ק וכו' עם כל זה לא נאמרה רק על שלמה בלבד, שכן הוא מפורש בדה"י א' (כ"ב) הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה וגו' כי שלמה יהיה שמו וכו' הוא יבנה בית לשמי והוא יהיה לי לבן ואני לו לאב והכינותי את כסא מלכותו על ישראל עד עולם, הרי מפורש דאע"ג דההבטחה כבר היתה מקודם, אבל לא היתה על הבנים שכבר היו לו, ורק על שלמה בלבד שילד לאחר כמה שנים עכ"ל. ועיין בחי' הגרי"ז עה"ת מפי השמועה אות קטו.

וכ"כ בשו"ת חקרי לב⁴ וז"ל ודרך אגב תמיהני למוהרימ"ט בדרשותיו בפרשת תרומה דפ"ו ע"ג יושב ודורש בתפילת שלמה בבנין הבית דעל ידי בנין זוכה להיות מלכות דוד לעולם מזרע שלמה כיון שבנה הבית וכתיב בשמואל ב ס"ז ז הוא יבנה הבית לשמי וכוננתי את כסא ממלכתו דבלא"ה היה אפשר שאחר ימים יחזור המלוכה לשאר בני דוד וכו'. וראיתו מדברי הר"ם קשה שהרי אמרו בסנהדרין דצ"ה דכלה זרע דדוד ולא נשתייר כי אם יואש כמבואר בכתובים וא"כ איך אפשר שימלוך מלך המשיח מזרע שאר בני דוד והרי לא נשתייר לדוד כי אם זרע שלמה וספק הרב אינו כי אם עד יואש ועל הכל שנראה שלא ראה פסוק זה דדברי הימים ופסוק שלאחריו שמבואר בפירוש שהבטחת השי"ת לדוד על זרעו למלוכה אינו אלא כי אם על זרע שלמה וכו' עכ"ל.

ג. שיטת הרמב"ם

ובאמת הרמב"ם בעצמו כתב שמלך המשיח יהיה דוקא מזרעו של שלמה בפירושו לפ' חלק ביי"ג העיקרים עיקר יב' וז"ל (בתרגומו של הר"י קאפח) ומכלל היסוד הזה שאין מלך לישראל אלא מדוד ומזרע שלמה דוקא. וכל החולק בענין המשפחה הזו הרי זה כפר בה' ובדברי נביאיו עכ"ל. וכ"כ באגרת תימן פ"ג⁵ וז"ל וזה אחינו יסוד גדול מיסודות הדעה הישראלית שבהכרח יעמוד אדם מזרע שלמה בן דוד דוקא עכ"ל. וכ"כ בספר המצות ל"ת שסב' וז"ל אמנם המלכות לבד כבר ידעת מספרי הנבואה שזכה בה דוד וכן זרעו אחריו עד סוף כל הדורות אין מלך למי שיאמין תורת משה אדון כל הנביאים אלא מזרע שלמה לבד וכל מי שהוא מזולת זה הזרע הנכבד לענין מלכות נכרי קרינא ביה וכו' עכ"ל. הרי מבואר בלי ספק מגו מקומות שלרמב"ם הוא יסוד האמונה שהמלכות נמשכת רק מזרע שלמה והחוט המשולש לא במהרה ינתק.

וכן המהרש"א הלך בדרכו של הרמב"ם בחידושי אגדות לסנהדרין קי ע"ב ד"ה כל החולק וז"ל כל החולק על מלכות בית דוד שנאמר ויזנח אדוניהו צאן וגו'. ואע"ג דאדוניהו נמי מבית דוד הוה כיון דכבר נתן דוד המלוכה לשלמה כמ"ש אתה נשבעת בה' אלקים וגו' שלמה בנך ימלוך וגו' מקרי שפיר חולק על מלכות בית דוד וכו' עכ"ל. כלומר שכיון שמלכות בית דוד נמשכת דוקא ע"י שלמה וזרעו כל החולק על מלכות שלמה נקרא חולק על מלכות בית דוד.

והנה קם הרי מאיר דן פלוצקי זצ"ל⁶ ואמר שממה שלא הזכיר הרמב"ם במשנה תורה שמלך המשיח יהיה מזרע שלמה נראה שחזר בו הרמב"ם מזה וז"ל וראיתי מקשין מדעת הר"מ ז"ל בפיה"מ שכי' בין העיקרים שמלכות בית דוד וחשב שמישיח יהיה מזרע שלמה ולענין אדרבה מדחזינן דהר"מ ז"ל בהלכה לא זכר זה וכי' שתמא דהמשיח יהיה מזרע דוד נראה דהדר ביה וכו' עכ"ל. ולפע"ד הקלושה נראה שכל זה ליתא דממה שכתב הרמב"ם הממשלה הראשונה נכלל בו שמלך המשיח צריך להיות דוקא משושלת הממשלה הראשונה של דוד ושלמה קודם שנפרדה המלוכה לשתיים.

ועוד סתר דבריו האדמו"ר מסאטמאר בספרו ויואל משה מאמר שלש שבועות פלי"א וז"ל והנה באגרת תימן האריך הרמב"ם ז"ל טובא בענין ביאת המשיח וכו' עוד הרבה ענינים כתב שם באגרת תימן בענין ביאת המשיח שבהשקפה ראשונה נראה לכאורה שיש בהם איזה סתירה למ"ש בס' היד, אבל המתבונן יראה שאין שום סתירה בדבריו וכו' אבל יותר מזה דברי האגרת תימן ברורים שהרי בתשובתו שכתב לקהל מרסי"ל⁷ שנדפס שם באגרת הרמב"ם⁸ שאותה התשובה כתב לעת זקנותו⁹ אחר שכבר כתב כל חיבוריו, והביא אותה התשובה ענינים מס' היד ומס' המורה שחיבר ולבסוף הביא בעסקי המשיח שכתב לארץ תימן כמו שלש קונטרסים שענין המלך המשיח וסימניו וסימני הזמן שיתבאר בו, והזהיר אותם שיזהירו זה האיש האומר שהוא משיח שלא יאבד הוא והקהלות ח"ו עיי"ש. וא"כ חזינן ברור שהסכים לכל דברי האגרת תימן לעת זקנותו אחר שכבר כתב כל חיבוריו ובידוע שלא חזר מדבריו שכתב שמה והוא העיקר עכ"ל. והנה מתוך שהסכים הרמב"ם לדבריו באגרת תימן בסוף ימיו ובאגרת תימן כתב שמלך המשיח יהיה מזרע שלמה דוקא חזינן שלא חזר בו הרמב"ם מדעתו בזה. ולכאורה כן סברו כל הני רבוותא הנ"ל ההולכים בדרכו של הרמב"ם בענין זה כגון המהרש"א וכו"ל.

ד. יחוסו של רבינו הקדוש

איתא בסנהדרין ה ע"א כדתניא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט, ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים ע"כ. והנה עיקר הפסוק קאי אמלכות שלא יסור המלוכה משבט יהודה ולפיכך טרחו הראשונים להסביר איך מלכו החשמונאים שהיו כהנים משבט לוי¹⁰ וע"פ הנ"ל נראה שגם ראשי הגליות ובני בניו של הלל שהם הנשיאים היו המשך של המלוכה. וכן משמע מפרש"י על בראשית מט: י' וז"ל לא יסור שבט מיהודה. מדוד ואילך אלו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם בשבט וכו' ומחקק מבין רגליו. התלמידים אלו נשיאי ארץ ישראל עכ"ל. ומבואר שראשי הגליות והנשיאים היו המשך של מלכות בית דוד. וא"כ היה נראה שהנשיאים דהיינו הלל ובניו וראשי הגליות היו מזרע דוד ושלמה דאל"כ לא היו יכולים להיות המשך של מלכות בית דוד. וכן נראה משבת נו ע"א וז"ל אמר רב רבי דאתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה ע"כ ומירושלמי תענית פ"ד ה"ב ומבראשית רבה פצ"ח סי' ח וז"ל מגלת יוחסים מצאו בירושלים וכתוב ביה הלל מדוד וכו' ע"כ.

אמנם איתא בכתובות סב ע"ב רבי איעסק ליה לבריה בי רבי חייא כי מטא למיכתב כתובה נח נפשה דרביא. אמר רבי ח"ו פסולא איכא יתיבו ועיינו במשפחות רבי אתי משפטיה בן אביטל ורבי חייא אתי משמעתי אחי דוד [רבי רצה להשיא את בנו לבתו של רבי חייא. כשהגיע הזמן לכתוב הכתובה מתה בתו של רבי חייא. רבי אמר חס ושלום יש פסול. ישבו ועיינו בייחוסם וראו שרבי בא משפטיה בן דוד ואביטל שהיה בן המלך ורבי חייא בא משמעתי אחיו של דוד שאף פעם לא היה מזרע המלך] ע"כ. נמצאת שרבי שהיה נשיא לא בא מזרע שלמה אלא מזרע שפטיה בן אביטל.

ובירושלמי כלאים פ"ט ה"ג איתא רבי הוה ענוון סגין והוה אמר כל מה דיימר לי בר נשא אנא עביד חוץ ממה שעשו זקני בתירה לזקני דשרון גרמון מנשיאותיה ומנוניה. אין סליק רב הונא ריש גלותא להכא אנא מותיב ליה לעייל מיניי דהוא מן יהודה ואנא מבנימין דהוא מן דכריא ואנא מן נוקבתא [רבי היה ענו גדול ואמר כל מה שאומר לי אדם אעשה חוץ ממה שעשו זקני בתירה להלל שסלקו עצמן מן הנשיאות ומינו אותו במקומם. ואם יעלה רב הונא ריש גלותא לכאן אני מושיבו למעלה ממני מפני שהוא מיהודה ואני מבנימין והוא מן הזכרים ואני מן הנקבות] ע"כ וכן הוא בבראשית רבה פלי"ג סי' ג. הרי מפורש שרבי בא משבט בנימין ואינו אלא מן הנקבות שמזרע דוד וא"כ קשה איך נתקיים בו הפסוק של ומחוקק מבין רגליו שקאי על שבט יהודה.

ה. דברי המפרשים ביחוסו של רבי

ועיין ביפה תואר על ב"ר פצ"ח סי' ח שכתב וז"ל הלל מדוד. וזה ודאי מצד האב דאין יחוס מצד האם והא דאיתא בירושלמי פ"ט ה"ג דכלאים על ריש גלותא דהוא מיהודה ור' מבנימין דהוא מן דכריא ור' מן נוקביא לייק דאפשר לא אתי ר' מהלל אלא מן האם עכ"ל ודבריו תמוהים עד מאד שהרי ידעינן וגם ידעינן שרבי בא בן אחר בן אחר בן וכו' מהלל וכו"כ הרש"ש שם אות יד וז"ל שבמ"כ שגה בזה מאד דשלשלת יחוס רבי גלוי וידוע לפנינו שהיה נכד הלל מצד אביו היינו רבי היה בן ר' שמעון בן גמליאל (דיבנה) בן ר' שמעון בן גמליאל (הזקן) בן ר' שמעון בן הלל הזקן עכ"ל. ולפיכך כתב היפה עינים על כתובות סב ע"ב וז"ל י"ל דגם הלל דהוא מדוד הוא מצד האם עכ"ל. א"כ מצינו שהלל ובניו היו משבט בנימין אבל מן האם היו מזרע שפטיה בן אביטל.

וכ"כ הרשב"ץ במגן אבות על אבות א: יב¹¹ וז"ל והלל זה הוא הלל הזקן שעלה מבבל והיה מזרע דוד מבני שפטיה בן אביטל. כן אמרו בגמרא בכתובות פרק אע"פ על רבינו הקדוש שהיה מבני בניו ואמרו בירושלמי כי משפחת אמו היתה מזרע דוד ומשפחת אביו מבני בנימין וזה היה רבינו הקדוש שהיה מבני בניו של הלל וכו' עכ"ל וע"ע מ"ש באריכות בשו"ת תשבץ ח"א סי' קלו. וכ"כ המאירי בהקדמתו לאבות¹² וז"ל והלל זה עלה מבבל כמו שכתבנו והוא היה נשיא ג"כ מצד היחס ומבני שפטיה בן אביטל כמו שנזכר בה' של כתובות אלא שלא היה כן אלא מצד האם וכו' כלומר שהיתה לא' מקדומי משפחותיו אשה מבני שפטיה בן אביטל אבל מצד אביו היה משבט בנימין וכו' עכ"ל. וכ"כ הר' אברהם בן הרמב"ם¹³ וז"ל ורבן גמליאל לאו מבית דוד הוה כי אם מן הבנות עכ"ל. וכ"כ בספר היוחסין¹⁴ וז"ל רבי וכו' והוא ז' להלל מזרע המלוכה מצד אמו של הלל משפטיה בן אביטל אשת דוד המלך עכ"ל וכתב עוד שם¹⁵ וז"ל רבי יהודה הנשיא הקדוש והעניו וירא חטא הנשיא משבט יהודה מצד אמו ומצד אביו מבנימין כדאיתא בב"ר וכו' עכ"ל. וכ"כ בסדר הדורות ח"ב ערך הלל וז"ל הלל הזקן. נשיא ישראל מצד אביו מבנימין ומצד אמו משפטיה בן ה' לדוד כמ"ש (דה"י א ג:ג) והחמישי שפטיה בן אביטל אשת דוד וכו' עכ"ל.

אמנם הראב"ד בספר הקבלה¹⁶ הביא מסדר עולם זוטא שהלל היה מבני בניו של דוד וז"ל יהויכין שאלתיאל בנו זרובבל בנו משולם בנו חנניה בנו ברכיה בנו חסידיה בנו ישעיהו בנו עובדיהו בנו שכניהו בנו שמעיהו בנו נעריהו בנו חזקיהו בנו ואומרים כי אחי חזקיהו בן נעריהו היה הלל. כל אלה נשיאי ישראל בבבל עכ"ל. א"כ לפי הראב"ד צ"ל שיש אגדות חלוקות אם הלל מנקבות דוד או מן הזכרים והוא נטה אחרי האגדה שהלל מן הזכרים ונמצאת שכל הנשיאים היו מזרע המלוכה¹⁷. וכ"כ בתשובות הגאונים הרכבי סי' שנט וז"ל וכך דומה כי חלוקה היא בתלמוד שלהן מהן אומריין [דהלל] מדויד הוא ויש מהן אומריין מבנימין הוא. ותלמוד שלנו שעליו אנו סומכין ועליו כל ישראל סמוכין מכריע כי מבית דויד הוא עכ"ל. הרי לדעתו יש אגדות חלוקות ביחוסו הלל ותלמוד דידן סובר שהוא מבית דוד¹⁸. אבל ניחא להוא לכל הני רבוותא הנ"ל ליישב את כל המקומות ולומר שאמו של הלל מדוד ואביו מבנימין. אלא דא"כ עדיין קשה איך נתקיים בהלל ורבי הפסוק של לא יסור וגו'.

ו. שבט ומחוקק

והיה נראה לומר שרק השבט שבפסוק לא יסור וגו' בא מכח מלכות וצריך להיות דוקא מיהודה דהיינו המשך של בית דוד ומזרעו של שלמה. אבל המחוקק אינו בתורת מלכות אלא בתורת הוראה וכן משמע מלשון רש"י עה"ת שם¹⁹ ומחוקק רק צריך להיות מבין רגליו דהיינו מיוצאי חלציו בין מן הבן בין מן הבת. וא"כ רק ראשי הגליות צריכים להיות מזרע שלמה שהם בתורת שבט דהיינו מלכות אבל הנשיאים שהם בתורת מחוקק דהיינו הוראה²⁰ אינם צריכים להיות מזרע המלוכה וסגי אפילו בבן הבת שכל שהוא מיוצאי חלציו נקרא מבין רגליו. ובמהמ"ש לבכורות פ"ד מ"ד כתב הרמב"ם וז"ל (בתרגומו של הר"י קאפח) ואם היה נקיט רשות ראש גלות הרי היא מועילה לו בכל מקום, בארץ ישראל ובחוצה לארץ, לפי שמרות ראש גלות על כל ישראל כמרות המלך המושל בכח, וכך קראו ה' שבט אמרו לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט. כלומר בעל כרחם ובכפייה, הלא תראה שאין אנו שמים לב לחכמתו אלא ליחוסו ושיהא מנויו בהסכמת אנשי מקומו בלבד, אבל ישיבת ארץ ישראל היא תורנית לפי שנאמר ומחוקק מבין רגליו עכ"ל. ומבואר מדבריו שדוקא שבט צריך יחוס המלוכה אבל מחוקק תלוי יותר בכח ההוראה וא"כ אפשר לומר

שאפילו בן הבת נכלל בתוכו. ואחר כתבי כל זאת ראיתי שכ"כ בשם הגרי"ז בחידושים עה"ת מפי השמועה אות מג עיי"ש וברוך שכיונתי לדעתו הרמה.

והיה נ"ל עוד שאפילו בן הבת יורש המלוכה כמבואר בשו"ת הרמ"א סי' קלג וז"ל דכל שפוסקין לו גדולה פוסקין לו ולזרעו אחריו עד עולם. ואין לחלק בין בנו לחתנו כנראה לפום ריהטא בעיני ההמון אבל לא כן הוא חתנו בכלל הוא. וכן מוכח מירושלמי גבי לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גולה שבבבל ומחוקק מבין רגליו אלו בניו של הלל ואיתא בירושלמי שזה בא מן הזכרים וזה מן הנקיבות וא"כ אף מה שבא מן הנקבה הוא בכלל לא יסור שבט וכן קורין לחתנו בנו כמו שקרא דוד לשאול אבי וכו' עכ"ל. כלומר שאפילו החתן בעל בתו יורש מאבי אשתו וא"כ הלל ורבינו הקדוש שהיו מן הנקיבות של בית דוד שפיר ירשו המלוכה. אלא דא"א לומר כן מלבד מה שעיקר הדין הזה תלוי במח"כ²¹ שאני מלכות בית דוד שהיא דוקא לזכרים כמבואר בדברי הרמב"ם בפ"א מהל' מלכים הל' ז וז"ל כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים הכשרים עד עולם עכ"ל. הרי הדגיש הרמב"ם שהמלכות היא דוקא לבני דוד הזכרים²². ועוד שאם היה כן היה אפשר שכהן ישא את בת המלך ויירש את המלוכה ונמצא זוכה לכתר מלכות וכתר כהונה יחד וזה בדאי א"א. וצ"ל שהרמ"א דבר רק על עיני מחוקק שאינו שייך למלכות כנ"ל ושפיר נופלים בירושה אפילו לחתן ולבן הבת וכנ"ל.

וכן נראה הדבר שהרי האשה הופקעה לגמרי מן המלכות מדדרישין²³ מלך ולא מלכה. וא"כ מתוך שאינה ראויה למלכות אין ירושת המלכות תופסת בה כלל ודומה לבת בין הבנים שאין הירושה נופלת לה ואפילו אם מתה אין בנה יורש במקומה. משא"כ הוראה שאע"פ שאין האשה מצווה בתלמוד תורה וכל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תפלות (סוטה כ ע"א) הרי אם לבה חפצה בתורה יכולה ללמוד ואפילו ללמד לאחרים²⁴ (בדרך צנועה כמובן) כמו שמצינו בדבורה שקבלו אותה עליהם כמבואר בתוס' ב"ק טו ע"א ד"ה אשר. וא"כ מתוך שאשה אינה מופקעה מתורת הוראה שפיר נופלת הירושה (לה ולבנה)²⁵.

נמצא מכל הנ"ל שהלל ורבינו הקדוש וכל זרעם אינם ראויים למלכות מצד יחוסם שהרי הם משבט בנימין ורק ראויים לנשיאות שהיא הוראה בתורת מחוקק אבל לא למלכות שהיא בתורת שבט.

ז. זרע המלוכה לאחר התלמוד

וכל ראשי הגליות שבבבל כגון רב הונא ריש גלותא הנזכר בירושלמי כלאים פ"ט ה"ג המובא לעיל היו מזכרי בני דוד וראויים למלכות מצד יחוסם. והנה באגרת רב שרירא גאון כתוב (בתרגומו של הרי' דוד מצג²⁶) וז"ל ורבה בר אבוה, זקננו, ומבית נשיא היה, שאנו יש לנו [מסורת] בקבלה שמבית הנשיא אנו, ומזרעו של רבה בר אבוה עכ"ל. הרי שרב שרירא גאון היה מזרע רבה בר אבוה הנשיא. ועפ"י כתב החיד"א בשם הגדולים ח"א ערך ה אות א וז"ל רבינו האי גאון בן הרב שרירא גאון בן רב חנינא גאון בן מר רב יהודאי גאון בר מר רב שמואל ריש כלה מזרע רבה בר אבוה מבני זרובבל בן שאלתיאל וכו' עכ"ל. וקשה מהיכן מצא החיד"א ז"ל שרבה בר אבוה בא מזרע שלמה וזרובבל שהרי הנשיא יכול להיות מהנקבות של דוד ואפילו משפטיה בן אביטל ולא משלמה וזרובבל. ולא חידש כן מרן החיד"א ז"ל את זה אלא גם הראב"ד בספר הקבלה²⁷ כתב כן וז"ל ואחריו רב שרירא וכו' ורב האי וכו' ומבית דוד היה מזרע המלוכה מבני זרובבל בן שאלתיאל והנשיאים וראשי גליות שהיו אחריו עכ"ל. ולכאורה הראב"ד לשיטתו שלדבריו הלל היה מזכרים דוד וכל הנשיאים צריכים להיות ראויים למלכות. לפיכך מתוך שרבה בר אבוה היה נשיא מוכח שהוא מזרע שלמה וזרובבל. אבל לפי כל מה שנתבאר לעיל ע"פ שאר המפרשים אין הכרח בזה ומלבד מה שהוכיח בעל תולדות תנאים ואמוראים²⁸ שרבה בר אבוה לא היה ריש גלותא אלא רק נשיא. ועיין מ"ש המאירי בסדר הקבלה עמ' 118 וז"ל וכן דור ודורשיו עד שהגיע זמן לרבינו שרירא אביו של רב האי, גדול רב, והוא מזרע רבה בר אבא מגזע בית דוד. והיה רבי' שרירא גדול מאוד במעשה ובחכמה ובעשר ובנשיאות מזרע זרובבל עכ"ל. הרי שתפס דעת הראב"ד אע"פ שבענין מי הוא ראוי להיות נשיא חולק עליו וכמו כן בספר היוחסין עמ' 207.

ועכצ"ל שאפילו בימי האמוראים לא היה בכלל ענין של נשיאות בבבל כמו בימי רבינו הקדוש כמבואר בסנהדרין ה ע"א שהנשיא דוקא בארץ ישראל וכשהגמרא מדברת על הנשיא שבבבל כונתה לריש גלותא. א"כ רבה בר אבוה שהיה נשיא היה באמת ריש גלותא. או דלמא י"ל שאע"פ שרבה בר אבוה

לא היה ריש גלותא קבלה היא בידינו שהיה ראוי להיות כן ומבני בניו של זרובבל בן שאלתיאל והקבלה הזאת הגיע עד לראשונים הנ"ל.

וע"פ כל הנ"ל מי שהוא מבני בניו של רב האי גאון הוי מזרע זרובבל בן שאלתיאל ושלמה בן דוד וראוי לכתר המלכות שזכה בו דוד לו ולבניו הזכרים הכשרים.

הנה ידוע שהמהר"ל מפראג היה מבני בניו של רב האי גאון שהיה מגזע שלמה ודוד כמבואר לעיל. א"כ כל יוצאי חלציו הכשרים של המהר"ל ראויים לישב על כסא המלכות. אלא דמקורב יצאו אלו המפקפקים ביחוסו של המהר"ל דמגילת היוחסין שלו תלויה בהר' ליוואי הזקן שאמרו עליו שהיה זקני זקנו של המהר"ל ובמצבה שלו בבה"ק כתוב שהוא מגזע הגאונים המיוחסים לדוד בן ישי. כל זה כתוב במגילת יוחסין של המהר"ל אבל המעיין במצבה של האי ר' ליוואי הזקן שעדיין קיימת יראה שיצא לעולמו אחר לידת המהר"ל ודלא כמש"כ במגילת יוחסין הנ"ל שכתוב שם שנפטר בשנת ד"א ר' ובמצבה כתוב שנפטר בשנת ד"א ש'. וא"כ קשה לומר שהר' ליוואי הזקן היה זקני זקנו של המהר"ל. ועוד שעל המצבה רק כתוב שר' ליוואי הוא מגזע הגאונים ולא דוקא המיוחסים לדוד בן ישי. וכן מצינו אומרים שהמהר"ל בא מר' יהודה הנשיא (שהוא משבט בנימין כנ"ל) כגון בעל סדר הדורות בהקדמתו לספרו ערכי הכינויים עיי"ש. ועוד קשה שהמהר"ל בא מווירמיזא ואיך יתכן שזקני זקנו נקבר במקום שהלך לשם ולא במקום שיצא משם. והדבר עדיין צריך בירור.²⁹

ונחזור לדין ע"פ כל הנ"ל נראה לומר שכונת הרמב"ם באמרו שמלך המשיח יחזיר מלכות בית דוד לישנה הממשלה הראשונה היא שיהיה המשך של אותה המשפחה דהיינו מזרע שלמה וזרובבל. וכן יש בינינו היום אלו שהם מזרע שלמה אפילו אם אינם יודעים שהם ממשפחת המלכות. ואע"פ שיש ספק גדול במשפחת המהר"ל מובטחים אנו שיש בינינו מבני בניו של שלמה המלך הראויים לעלות על כסא מלכות ה' על ישראל.

ולכאורה אין צורך לשטר יוחסין או לעדים שהרי כתב הרמב"ם באגרת תימן פ"ד³⁰ וז"ל אלא יעמוד אדם שאינו ידוע לפני התגלותו והאותות והמופתים שיעשו על ידו הם יהיו הראיה על אמיתת טענתו ואמיתת יחוסו עכ"ל. ואע"פ שיש האומרים שדבריו שם הם רק אם הגענו לגאולה בתורת זכו אחישנה (סנהדרין צח ע"א) לא נחה דעתי בזה והדבר עדיין צריך בירור אצלי.

ח. הערות קצרות

והנה על מה שכתב כת"ר שנביא צריך להיות בב"ד יעויין במה שכתבתי בענין זה שמונח על האינטרנט³¹ שהארכת בו קצת והבאתי מתשובת רב האי גאון שכתב כן. וכן העירותי שיהיה שם אליהו עם המלך המשיח ושאליהו הוא מוסמך ויכול לסמוך לאחרים ולהקים את הסנהדרין מחדש במהרה בימינו.

וכן מה שהביא שחזיר עתיד לחזור להיות מותר כבר דשו ביה רבים והדברים ארוכים ואביא רק כמה מראה מקומות כי אין לי פנאי עכשיו לערוך את כל הדברים. עיין בפ"י הכותב לעין יעקב ריש מגילה, מהר"ל בתפארת ישראל פנ"ב עד נ"ו, יפה תואר (הארוך) על ויקרא רבה פר' יג סי' ג, מהר"ץ חיות בתורת הנביאים מאמר חקת עולם, רבינו בחיי לויקרא יא: ז, אור החיים שם, ריטב"א לקידושין מט ע"ב ד"ה תשעה, אברבנאל בראש אמנה פי"ג, רדב"ז בשו"ת ח"ב סי' תתכח, רשב"א בפ"י אגדות על ברכות יב ע"ב, פ"י הכותב שם ועוד ועוד. ואין שום מקום לומר שדבר הלכה ישתנה לעתיד לבא (אא"כ בהוראת שעה) אם אין רמז לזה בכתובים או בקבלה וכמ"ש הרה"ג רז"ל גולדנרג שליט"א במכתבו לכת"ר.

ובענין פסק הלכה ע"פ רוח הקדש עיין בספר שם הגדולים להחיד"א ח"א ערך יו"ד אות רכד ד"ה אי"נ שכתב שאם אין הכרע ע"י בני אדם בכה"ג לא אמרינן לא בשמים היא. ורק אם אפשר לאדם לברר את ההלכה אז אמרינן לא בשמים היא ואסור ללכת אחר בת קול וכדומה. וא"כ בנדו"ד שא"א לברר יחוס האנשים בודאי לפי שיטה זו לא אמרינן לא בשמים היא ואזלינן בתר נבואה או רוח הקדש.

ואקוה שדברי אלו יהיו לרצון וימצאו חן בעיני כת"ר. ואסיים בברכת כל מילי דמיטב ושנוכה לעלות לרגל עם משיח צדקנו בב"א.

נאום,

גיל סטודנט

1. ח"א ס"י צז
2. ומקורו בתנחומא מהד' בובר, תולדות ס"י כ וילקוט שמעוני, זכריה רמז תקעא.
3. ח"י ר"יז הלוי עה"ת שמואל ב כא: יז
4. חאו"ח ס"י יט
5. מהד' הר"י קאפח עמ' מז
6. חמדת ישראל ח"ב במפתחות אות צג
7. צ"ל מונטפלייר. עיין באיגרות הרמב"ם מהד' ר"י שילת עמ' תעה.
8. שם עמ' תפט
9. האיגרת נכתבה בשנת ד'תתקנ"ה (שם עמ' תעד) והרמב"ם גמר כתיבת מורה הנבוכים בשנת ד'תתקמ"ט כמבואר בהקדמת הר"י קאפח למהדורתו של מו"נ עמ' 21 עיי"ש.
10. עיין ברמב"ן על בראשית מט: י, אברבנאל שם, רמב"ם פ"א מהל' מלכים ה"ט, דרשות הר"ן דרוש ז, פרדס יוסף שם.
11. מהד' ר' אליהו רחמים זייני (ירושלים: תש"ס) עמ' 51
12. הנדפס מחדש בשם סדר הקבלה ע"י מכון אופק (ירושלים: תשנ"ה), עמ' 58-59
13. באגרת אי' שבסוף ספר מלחמות ה' מהד' הר"ר מרגליות עמ' קב
14. מהד' פיליפאווסקי עמ' 48
15. עמ' 67
16. מהד' כהן עמ' 4
17. ע"ע בסדר הדורות ח"א שנת ד"א תשנ"ו ד"ה כתב.
18. אבל קשה מכתובות סב ע"ב דרבי אתי משפטיה בן אביטל שהוא ג"כ בתלמוד בבלי.
19. ונראה שמקורו במדרש המובא בתורה שלמה ח"ז על בראשית פרק מז אות קלג עיי"ש
20. עיין בהקדמתו של הנצי"ב לשאלות הנקרא קדמת העמק. ואגב אעיר שהנצי"ב הקשה שהרי חובת לימוד התורה לרבים מוטלת על הכהנים והלויים כמבואר ברמב"ם ובכמה מקומות בתנ"ך ובחז"ל. וא"כ למה ה"מחוקק" הוא משבט יהודה הלא צריך להיות משבט לוי. ועיי"ש שתירץ באריכות גדולה דשאני תפקידם של הכהנים והלויים מתפקידו של הנשיא משבט יהודה. שהלויים היו **מלמדים** לעם את התורה והנשיא היה **פוסק הלכה** ומורה הוראה בישראל. ומעניין הדבר שהרבי מליובאוויטש זצ"ל הצטיין בהפצת תורה ברבים ובפרט לאחב"י שלדאבוננו אינם שומרים תו"מ אבל לא היה פוסק הלכה אלא בעתים רחוקות כנודע. וא"כ לא היה ממלא עיקר תפקיד הנשיא!
21. עיין בעבודת הגרשוני ס"י יט ובאבני נזר יו"ד ח"ב ס"י שיב אותיות נו-עא
22. ועיין באבני נזר שם אות עג ובכלי חמדה לפר' שופטים אות ז ובעוד אחרונים ואכמ"ל.
23. ספרי על דברים יז: טו
24. עיין בפתחי תשובה חושן משפט ס"י ז ס"ק ה
25. ועיין באבני נזר שם אותיות עד, עו, פא-פב והנלע"ד כתבתי
26. י"ל ע"י מכון נוה אשר (ירושלים: תשס"א) סע' סז
27. מהד' כהן עמ' 43
28. ר' אהרון הימן, ח"י עמ' 933-931, 1070
29. עיין בצפונות יב תשנ"א שנה ג חוברת ד עמ' ע-עא ואבותינו (אנגלית) אביב תשנ"ו שנה יב חוברת א עמ' 37-38. ואין ללמוד ממה ששבו את המהר"ל במכתבים וקראו לו בין היתר משיח צדקנו שהרי בין לטוב בין למוטב המנהג הנפוץ בישראל הוא להרבות בשבחות יתירות וכמבואר בכל ספרי השו"ת ואגרות. וראה איך שכל בר בי רב נעשה לגאון אם מקבל מכתב כש"כ בגאון עולם כמו המהר"ל שהיו נותנין לו כל השבחות שבעולם.
30. מהד' הר"י קאפח עמ' נב
31. <http://moshiachtalk.tripod.com/articles.html>